

BESLUT

2014-10-13

Dnr: 14/00805

SAKEN

Kobra, SVT1, 2014-03-12, inslag om Marina Abramovic och Lady Gaga; fråga om saklighet

BESLUT

Inslaget fälls. Granskningsnämnden anser att det strider mot kravet på saklighet.

FÖRELÄGGANDE

SVT ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGET

Inslaget var en del av ett program om så kallade pranks och handlade om ett konstnärligt samarbete mellan konstnären Marina Abramovic och artisten Lady Gaga. Programledaren sa inledningsvis följande.

(Programledare) – Konstnärer älskar att ifrågasätta verkligheten och att luras. Ibland är en pipa en pipa, ibland en pissoar en pissoar men oftast är den någonting annat. Som tur är så kan man numera köpa det här pillret. Jag hittade det själv på ett konstmuseum och tar man det så förstår man direkt vad modern konst är och då kan man avgöra om någonting är på riktigt eller om man är utsatt för ett prank.

I inslaget visades bilder på när Lady Gaga bland annat låg på ett golv och höll om ett isblock och när hon stod i ett vattendrag med strutar för ögonen. Under inslaget sa en reporter följande.

(Reporter) – Lady Gaga praktiserar Marina-Abramovic-metoden under ledning av konstikonen själv, i ett slags skämtversioner av hennes klassiska performances. Efter två år avslöjade Abramovic att hon bara drivit med Lady Gaga – en näsknäpp för popartisten som missförstått sin betydelse i konstvärlden.

ANMÄLAN

Anmälaren anser att samarbetet mellan Abramovic och Gaga framställdes som ett prank på Gagas bekostnad och att detta presenterades som sanning. Anmälaren anför att hon vid kontakt med programföretaget inte har fått några relevanta källor som visar att detta skulle vara sant utan att slutsatsen dragits genom subjektiva tolkningar av Abramovic konstnärskap.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslaget överensstämmer med kravet på saklighet och anför följande.

Redaktionens syfte med programmet var att på olika sätt belysa hur sanningsbegreppet urholkats inom både medier och konst i takt med att möjligheterna att luras blivit i det närmaste oändliga i det nya informations-samhället. Hela programmet andas satir, trams och lekfullhet men försöker samtidigt bringa lite klarhet i en värld där man måste förhålla sig till allt fler hybrider mellan genrer, inte minst inom konsten.

Bildsekvenserna på Lady Gaga är hämtade från videon *The Abramovic Method Practiced på Lady Gaga* som producerats av Marina Abramovic Institute (MAI). Den lades i början av augusti 2013 upp på crowdfunding-nätsajten Kickstarter som ett led i att samla in pengar till MAI.

Redaktionens uppfattning är att det allmänna resonemanget i konstvärlden var att Lady Gaga utsattes för ett prank när Marina Abramovic utnyttjade hennes vilja att medverka ”enligt Abramovic-metoden” för att dra in pengar till MAI. Redaktionen stödjer sig i detta på bland annat artiklar i konstbloggar och tidskrifter. I *Complex Art & Design* omtalas det hela som ett sätt att skapa uppmärksamhet för MAI. Tidskriften *The Atlantic* uttrycker att både Abramovic och Lady Gaga utnyttjat varandra för att få publicitet och trovärdighet. Även *Art Review* skriver i sin lista över konstvärldens mäktigaste om Abramovic och hennes metod som hon låter Lady Gaga praktisera och beskriver den som något skämtsamt.

Vid två tillfällen efter att det aktuella programmet sänts har redaktionen för *Kobra* ställt frågor till Abramovic och bett henne kommentera diskussionen om MAI-filmen. Det första var i ett mejl då svaret var ”No comments”, det andra var i samband med en intervju. Vid intervjutillfället viftade Abramovic bort alltsammans med att ”konstvärlden är så intolerant” och kallade Lady Gaga för ”sin flitiga elev”. Hon kunde valt att dementera det men valde att undvika frågan och lämna svaret öppet, redaktionen uppfattar att hon uppenbarligen vill hålla mystiken levande och det är helt i linje med hennes konst.

Redaktionen landar därmed i att filmen från MAI i sig är den källhänvisning som anmälaren efterlyser. Det och den allmänna uppfattningen bland aktörer i konstvärlden kring relationen. Reportern gjorde bedömningen i egenskap av rutinerad konstjournalist, därtill konstvetare med formell kompetens att arbeta som konstkritiker.

Redaktionen menar att MAI:s svar att samarbetet har varit seriöst är självklart då det är en del av konceptet och inte kan tolkas som hela sanningen i det här fallet.

Det aktuella programmet sändes även som sommarrepris. Efter dialogen med flera av *Kobras* tittare var redaktionen på det klara med hur den nu anmälda speakerformuleringen tolkades av en del tittare. Redaktionen passade därför på att understryka det dubiösa med inslaget och hela programmet genom följande avslutande formulering.

Nyhetsorkan på sommaren brukade vara det perfekta tillfället för den som ville driva med nyhetsflödet – och kanske placera en påhittad nyhet. Journalister på jakt efter en bra story i värmen, i torkan, kunde fås att inte riktigt kolla fakta. I dag så dyker den här typen av nyheter upp nästan dagligdags. Nyhetsflödet har blivit hetsigare, journalisterna färre – en kombination som är väldigt lockande för den som vill skoja till det. Årets första *Kobra* tillägnade vi just pranks, det vill säga konsten att spela någon ett spratt, ett practical joke. Kanske blir ni lurade, kanske blev vi lurade.

Detta kan ses som en form av förtydligande av syftet med ett inslag där själva sanningsbegreppet i sig var ifrågasatt. SVT anser att saklighetskravet måste bedömas utifrån programmets helhet, med sin satiriska och skämtsamma utformning.

Bilaga: Ett tillägg om den konstjournalistiska kontexten

I arbetet med konstjournalistik och konstkritik är konstnärens egna uttalade intentioner kring sitt verk, dess mening, avsikter och tänkt effekt, egentligen inte intressanta. Det är åtminstone inget rättesnöre som kritikern/reportern behöver ta som sanning eller enda tolkningsmöjlighet. Därför är det egentligen inte avgörande vad Marina Abramovic själv meddelar kring filmen *The Marina Abramovic Method Practiced by Lady Gaga*. Om hon nu hade kommenterat det, vilket hon alltså har gjort till *Kobras* reporter med uttalandet ”No comments”.

En konstnär kan arbeta intuitivt och i någon mening vara omedveten om vad han/hon åstadkommer samt sprida all möjlig information/desinformation om sitt verk, som kan vara del i ett imagebygge eller en del av själva konstverket som sådant.

För en konstjournalist/kritiker är det inte allmänhetens, gemene mans tolkning eller värdering som är vägledande för hur man ska se på ett konstverk. Att Lady Gaga har miljoner fans i pop-världen betyder inte att hon per automatik har trovärdighet eller auktoritet i konstvärlden. Den institutionella konstteorin, som är den allmänt accepterade och rådande i akademien, lyder: ”Konst är det som

konstvärlden anser vara konst.” Det vill säga konstbegreppet vilar på överensstämmelser och förhandlingar som bildas i ett tämligen autonomt fält bestående av museimän, kuratorer, konstprofessorer, konstkritiker och konstnärer.

När Lady Gaga går omkring dubbelvikt och naken i en skog eller står i ett vattendrag och gör huvudrörelser med en slags ögonbindel med horn på, då är det ingen konstjournalist/kritiker som tar detta på allvar. Samstämmigheten bland konstskribenter är total: Detta är ett skämt. Att skämtet sker på Lady Gagas bekostnad beror på Marina Abramovic enorma status i konstvärlden och Lady Gagas brist på status i densamma samt på Lady Gagas starka vilja att associeras med konstvärlden och hennes tillbedjande idoldyrkan av Marina Abramovic.

Effekten av *The Abramovic Method Practiced by Lady Gaga* är omedelbart komisk. När det sedan framgår att Lady Gaga genom sin nakenpromenad bidragit till att Marina Abramovic Institute samlat in 660 000 dollar på Kickstarter, då framstår PR-tricket som kommersiellt lyckat. Det är samtidigt magnifikt elakt, eftersom Lady Gaga bokstavligen står naken – utskrattad av konstvärlden, som ser en uppmärksamhetstörstande popartist som gör sig löjlig och blir utnyttjad som annonspelare. Marina Abramovic stående uttalande om varför hon associerar sig med Lady Gaga är: ”Hon (Lady Gaga) har 43 miljoner följare på Twitter. Om dessa kan börja följa mig också så är det bra.”

Anmälaren kräver ett citat i svart på vitt med källhänvisning Marina Abramovic: Har hon drivit med Lady Gaga eller inte? Men frågan är, som ovan beskrivits, egentligen inte relevant för tolkningen av filmen. Dessutom förutsätter en sådan fråga att det inte existerar sådant som skämt, ironi, undertext, dubbeltydighet etc. Det är möjligen en mänsklig önskan att få klarhet och visshet, men inte minst inom konsten får publiken uthärda att det existerar ambivalens och mångtydighet. Trots det ställer redaktionen frågan om pranks till Marina Abramovic som alltså svarar med en krass bedömning av Lady Gagas värde för att locka fans till hennes konst.

I reportaget kunde möjligen de tankefigurer som finns kring värde och status i konsten ha förklarats mer ingående. Det är alltid en bedömningsfråga vilka resonemang man kan förutsätta att tittarna kan hänga med på. För konstreportern som tillika är konstvetare är tolkningen av *The Marina Abramovic Method Practiced by Lady Gaga* omedelbar och helt okontroversiell. Andra har en längre väg till den förståelsen, och några har över huvud taget svårt att acceptera konst som ett självständigt fält med en egen logik. Men det betyder inte att sakfrågan, bedömningen av verket, är fri, att alla tolkningar är lika giltiga och kan fastslås av vilken lekman eller tittare som helst. Kulturjournalistiken kan, och bör göra självständiga värderingar.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska utöva sändningsrätten sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att reportern uppgav att Marina Abramovic efter två års samarbete avslöjade att hon bara drivit med Lady Gaga. SVT har inte kunnat visa grund för detta påstående. Nämnden anser därför att inslaget strider mot kravet på saklighet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, K-G Bergström, Ingrid Carlberg, Leif Hedman, Jan Holmberg, Nedjma Chaouche Liljedahl och Dag Mattsson efter föredragning av Nathalie Eriksson.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Nathalie Eriksson